

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ

الرَّحِیْمِ

«وَالْعَصْرِ، إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ، إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَعُوا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَعُوا بِالصَّبْرِ»

«سوره عصر»

وزارت علوم و تحقیقات و فناوری
موسسه آموزشی عالی اسراف بجنورد

غیر دولتی

عنوان پایان نامه

تغییر جنسیت در حقوق ایران با نگاهی به نظریات فقهای معاصر

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

حقوق خصوصی

نگارنده:

سیده بتول هاشمی

استاد راهنما:

دکتر علی شیعه علی

استاد مشاور:

دکتر محمد رضایی

اسفند ماه 1395

تقديم به :

مقدس ترين واژه ها در لغت نامه دلم ؛
پدر و مادر عزيزم كه با منش و متانت خويش چگونه زيستن را .
و همسرم كه با محبت و عشق خود چگونه عشق ورزیدن را .
به من آموختند.....

با تقدير از :

استاد راهنمای محترم جناب آقای دکتر علی شيعه علی و
مدیریت محترم کرسی گروه، جناب آقای دکتر محمد رضایی كه
زحمت مشاوره این پایان نامه را در حالی متقبل شدند كه
بدون مساعدت ایشان، این پایان نامه به نتیجه مطلوب نمی

رسید؛ از راهنمایی ها و همراهی شان صمیمانه تشکر و
قدردانی می کنم.

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

1 چکیده

2..... مقدمه

فصل اول: کلیات و مفاهیم

5..... 1-1 بیان مسئله تحقیق

5..... 2-1 سوالات تحقیق

6..... 3-1 فرضیه‌های تحقیق

6..... 4-1 اهداف تحقیق

7..... 5-1 ضرورت تحقیق

7..... 6-1 روش تحقیق

7..... 7-1 پیشینه تحقیق

9..... 8-1 مفاهیم و تعاریف

9..... 1-8-1 تغییر جنسیت در لغت

10..... 2-8-1 تغییر جنسیت در اصطلاح پزشکی

11..... 3-8-1 تغییر جنسیت در اصطلاح فقهی

13..... 4-8-1 تعریف روان دگر جنسی

14..... 5-8-1 تعریف خثی

15..... 1-5-8-1 خثی ظاهر

16..... 2-5-8-1 خثی مشکل

16..... 3-5-8-1 ممسوح

17..... 9-1 تاریخچه تغییر جنسیت

19..... 10-1 گونه های تغییر جنسیت

- 19-10-1 تغییر جنسیت در افراد سالم..... 19
- 20-10-1 تغییر جنسیت در دوجنسی ها..... 20
- 21-10-1 تغییر جنسیت در افراد ممسوح..... 21
- 22-10-1 تغییر جنسیت در تراجنسیتی ها..... 22
- 24-10-1 تغییر جنسیت به منظور کشف جنسیت..... 24

فصل دوم: ماهیت فیزیولوژیکی تغییر جنسیت

- 26-1-2 نقائص مربوط به تمایز جنسی..... 26
- 26-1-2 سندرم ترنر (45x)..... 26
- 27-1-2 سندرم کلاین فلتر (47xxy)..... 27
- 28-1-2 سندرم عدم حساسیت به آندروژن (46xy)..... 28
- 28-2-2 هرمافرودیت حقیقی..... 28
- 29-2-2 هرمافرودیت کاذب مونث (هایپرپلازی مادرزادی آدرنال)..... 29
- 29-2-2 هرمافرودیت کاذب مذکر..... 29
- 30-2-2 روش های تشخیص نوع جنسیت..... 30
- 32-2-2 تعریف تراجنسیتی..... 32
- 33-2-2 علت پدیده تراجنسیتی..... 33
- 35-2-2 روش های درمان ترانسکشوالیسم..... 35
- 36-2-2 روان درمانی..... 36
- 37-2-2 هورمون درمانی..... 37
- 38-2-6-2 درمان هورمونی در ترانسکشوال های مذکر به مونث..... 38

- 39.....2-2-6-2 درمان هورمونی در ترانسکشوال های مونث به مذکر
- 40.....3-6-2 عمل جراحی
- 40.....7-2 وضعیت زندگی فردی، خانوادگی و اجتماعی آسیب دیدگان اختلال هویت جنسی
- 42.....8-2 میزان بیماری تراجنسیتی در ایران
- 42.....9-2 سرگذشت یک ترانسکشوال(دوجنسه ایرانی)
- فصل سوم: ماهیت فقهی و حقوقی تغییر جنسیت
- 49.....بخش اول: بررسی جواز یا عدم جواز تغییر جنسیت
- 49.....1-1-3 عدم جواز تغییر جنسیت
- 50.....2-1-3 جواز تغییر جنسیت
- 50.....الف)تغییر جنسیت در افراد خنثی ظاهر یا خنثی غیرمشکل
- 51.....ب)تغییر جنسیت در افراد خنثی مشکل یا خنثی غیرظاهر
- 51.....ج)تغییر جنسیت ممسوح
- 52.....3-1-3 بررسی نظریات سه گانه در خصوص تغییر جنسیت
- 52.....1-3-1-3 نظریه مشروعیت مطلق
- 53.....2-3-1-3 نظریه ممنوعیت مطلق
- 53.....1-2-3-1-3 حرمت لمس کردن و نظر به عورت نامحرم
- 57.....2-2-3-1-3 حرمت از بین بردن اعضای بدن
- 59.....3-2-3-1-3 حرمت تغییر در خلقت الهی و غیر مقدور بودن آن
- 62.....4-2-3-1-3 مخالفت با مصالح عمومی
- 63.....5-2-3-1-3 عدم منفعت عقلایی مشروع و قابل اعتنا

- 63..... 6-2-3-1-3 استناد به قاعده الناس المسلطون علی انفسهم
- 64..... 3-3-1-3 نظریه مشروعیت مشروط
- 66..... بخش دوم: آثار تغییر جنسیت بر احکام تکلیفی و وضعی
- 66..... 1-2-3 اثر تغییر جنسیت بر احکام تکلیفی
- 68..... 2-2-3 اثر تغییر جنسیت بر احکام وضعی
- 68..... 1-2-2-3 اثر تغییر جنسیت بر نکاح
- 74..... 2-2-2-3 اثر تغییر جنسیت بر مهریه
- 76..... 3-2-2-3 اثر تغییر جنسیت بر عده
- 77..... 4-2-2-3 اثر تغییر جنسیت بر تابعیت
- 80..... 5-2-2-3 اثر تغییر جنسیت بر ولایت و سرپرستی
- 84..... 6-2-2-3 اثر تغییر جنسیت بر حضانت
- 86..... 7-2-2-3 اثر تغییر جنسیت بر ارث
- 88..... 1-7-2-2-3 ارث بردن فرزند تغییر جنسیت داده از والدینش
- 89..... 2-7-2-2-3 ارث بردن والدین تغییر جنسیت داده از فرزند خویش
- 92..... 8-2-2-3 اثر تغییر جنسیت بر عناوین خانوادگی
- 93..... 9-2-2-3 اثر تغییر جنسیت بر نفقه
- 95..... 10-2-2-3 اثر تغییر جنسیت بر خدمت نظام وظیفه
- 97..... بخش سوم: بررسی وضعیت شناسایی و تعیین مرجع صلاحیت برای شناسایی جنس جدید و نحوه دادرسی
- 97..... 1-3-3 شناسایی جنسیت جدید
- 99..... 2-3-3 مرجع شناسایی

- 100..... آثار تصحیح شناسنامه. 3-3-3
- 104..... سیر قانونی صدور گواهی تغییر جنسیت. 4-3-3
- 105..... شرایط قانونی صدور گواهی تغییر جنسیت. 5-3-3

ضمائم

- 104..... 1-4 استفتائات مربوط به تغییر جنسیت از دیدگاه فقیهان شیعه
- 104..... 1-1-4 امام خمینی (ره)
- 105..... 2-1-4 آیت الله حاج سید علی خامنه ای
- 106..... 3-1-4 آیت الله ناصر مکارم شیرازی
- 107..... 4-1-4 آیت الله سیستانی
- 108..... 5-1-4 آیت الله مدنی تبریزی
- 109..... 6-1-4 آیت الله سید محمد حسین فضل الله
- 109..... 7-1-4 آیت الله سید محمد محسن حسینی طهرانی
- 109..... 8-1-4 آیت الله حاج شیخ محمد علی اراکی
- 110..... 2-4 استفتائات مربوط به تغییر جنسیت از دیدگاه فقیهان اهل سنت
- 110..... 1-2-4 شیخ عبدالکریم خضیر
- 110..... 2-2-4 شیخ محمد صالح منجد
- 111..... 3-2-4 شقیطی
- 111..... 4-2-4 شیخ فیصل مولوی
- 113..... نتیجه گیری
- 116..... پیشنهادات

ضمائم.....117

منابع و مأخذ اصلی.....117

چکیده

با توجه به اینکه مسئله تغییر جنسیت یک بحث نو و جدید است ولی گستره و دامنه آن فراگیر است و تقریباً در تمام کشورها مورد بحث و گفتگو است. در ابتدا هدف این است که تغییر جنسیت از دو بعد فقهی و حقوقی مورد ارزیابی قرار گیرد. بنابراین در هر جا که حکم مسئله از نظر فقهی بیان شد باید دیدگاه قوانین موضوعه ایران نیز مطرح گردد. یکی از پرسش‌های مطرح در زمینه تغییر جنسیت حکم جواز یا عدم جواز از نظر فقهی و حقوقی، و نیز قانونی یا غیر قانونی بودن این مسئله است و در صد آن هستیم تا حکم آن را بیابیم. در قانون مدنی ما در مواد 880 الی 884 موانع ارث

ذکر شده، لذا شایسته است تا در خصوص اثر تغییر جنسیت بر روی ارث نیز بررسی اجمالی به عمل آید. همچنین ماده 1181 ولایت را برای پدر و جد پدری می داند که در این خصوص نیز در رابطه با ولایت دو ملاک رجولیت و پدر بودن در نظر گرفته شده که کمی بحث را به چالش می کشاند. با توجه به اینکه ایران در ردیف دومین کشورهای است که در آن تغییر جنسیت صورت می گیرد و در دنیا تهران به عنوان پایتخت تغییر جنسیت شناخته شده است و از منابع فقهی نیز بر می آید که تغییر جنسیت تصرف در مخلوق است نه در خلقت و چنین عملی اشکال شرعی ندارد با این وجود متاسفانه قانون خاصی در این زمینه به تصویب نرسیده است و تنها انجمن حمایت از بیماران مبتلا به اختلال های هویت جنسی ایران در سال 1386 تشکیل گردیده است. البته در قانون حمایت خانواده مصوب 91 بند 18 ماده 4 این قانون تغییر جنسیت را در صلاحیت دادگاه خانواده قرار داده و این تنها گام مثبتی است که در این زمینه برداشته شده است. این در حالی است که کشورهایمانند سوئد، بلژیک، امریکا، هلند، ایتالیا، انگلیس، ترکیه و آلمان ضمن پذیرش تغییر جنسیت در این خصوص قانون مصوب دارند. تلاش شده است تا در این پایان نامه با بررسی نظریات و دیدگاه های مختلف گام مثبتی در جهت رفع تعارضات موجود برداشته شود و با تحلیل و بررسی جواز یا عدم جواز تغییر جنسیت حکم مسئله را در خصوص افراد سالم، ترانس سکشوال و نیز افراد خنثی بیابیم و تعریف جامعی از این پدیده و ابعاد مختلف آن ارائه کنیم.

واژگان کلیدی: تغییر جنسیت، خنثی، اختلال هویت جنسی، مشروعیت، ترانس سکشوال، ارث

مقدمه

مسئله تغییر جنسیت از موضوعات بسیار گسترده و چند جانبه است که ارائه تحقیقی جامع در مورد تمام زوایای آن امری دشوار به نظر می رسد. پیشرفت علم پزشکی و توسعه ی دانش جراحی واکنش جامعه را نسبت به این مسئله تغییر داده و تا حدودی آن را به عنوان یک بیماری که قابل درمان می باشد

پذیرفته است. این در حالی است که در گذشته پذیرفتن این موضوع با دشواری‌هایی همراه بوده است تا جایی که حتی این افراد برای فرار از این مشکل اقدام به خودکشی می‌کرده‌اند. بررسی‌های فقهی و حقوقی درباره‌ی تغییر جنسیت می‌تواند مکمل مباحث پزشکی، روان‌پزشکی و... باشد. بنابراین بعد فقهی و حقوقی این مسئله، تنها بخشی از ابعاد مختلف پدیده تغییر جنسیت است. با توجه به اینکه در سال‌های اخیر اقدامات آسیب‌شناسی و درمانگری زیادی راجع به این مسئله در سطوح مختلف اجتماعی به عمل آمده و هر روزه مبتلایان بیش‌تری در صدد درمان پزشکی خود بر می‌آیند نیاز شدید به تدوین قوانین خاص شناسایی و درمان این نوع بیماران احساس می‌شود و از آنجا که ایران در کشورهای میان منطقه به عنوان یک قطب برای انجام عمل‌های تغییر جنسیت درآمده لازم است تا مانند بسیاری از کشورهای جهان درباره‌ی شرایط و پیامدهای حقوقی این موضوع مقررات و قوانین خاصی وضع شود تا ابهامات پیرامون این مسئله به درستی رفع شود.

همان‌طور که گفته شد مسئله تغییر جنسیت از موضوعاتی است که نه تنها از لحاظ پزشکی بلکه از نظر فقهی هم اندیشمندان حوزه فقه و حقوق را به تامل واداشته است. این مسئله در جلد دوم تحریرالوسیله سال‌ها قبل با فروعاتش مورد بررسی قرار گرفته و پس از آن شاگردان امام‌آثاری را در این زمینه به رشته تحریر در آوردند. البته این در حالی است که تغییر جنسیت در ایران با خلاء قانونی مواجه است و قانونگذار تاکنون قانون خاصی را در این زمینه به تصویب نرسانده است. تغییر جنسیت امری غیرقابل انکار است و مانند بسیاری از اتفاقات دیگر جامعه در حال وقوع است. اما متأسفانه پذیرش جنسیت جدید افراد تغییر جنس داده در جامعه ایران بسیار سخت و گاهی ناممکن است و چه بسا حتی بعد از عمل جراحی به دلیل عدم پذیرش جنسیت جدید این افراد توسط جامعه به عنوان مرد یا زن، بعد از مدتی دچار افسردگی شده و اقدام به خودکشی نمایند که این مسئله چندان خوشایند نیست و می‌تواند منجر به برهم خوردن نظم

و آسایش عمومی شود. لذا شایسته است تا با وضع قوانینی در این رابطه و ایجاد بسترهای مناسب شرایط مناسبی را برای این افراد فراهم نماییم.

پژوهش حاضر که در چهار فصل نگارش یافته، در پی آن است تا تعریف درست و دقیقی از تغییر جنسیت و علل مشروعیت تغییر جنسیت و آثار آن پس از جراحی بر حقوق و تکالیف افراد و همچنین وضعیت قانونی تغییر جنسیت در کشورهای دیگر ارائه نموده و مسئله را از جنبه های گوناگون مورد بررسی قرار دهد.

فصل اول

کلیات و مفاهیم

1-1 بیان مسئله تحقیق:

امروزه بررسی مساله «تغییر جنسیت» نه تنها از دید پزشکی، بلکه به لحاظ مباحث حقوقی حائز اهمیت است. اگرچه در گذشته این مباحث کم و بیش وجود داشته، ولی اکنون با پیشرفت تکنولوژی و علم پزشکی، ابعاد جدیدتری در فراروی ما گشوده شده است و در نتیجه آن، ده ها موضوع جدید ایجاد شده، که نیاز است در فقه و حقوق، برای آن ها جواب هایی بیان گردد. آنچه در این پایان نامه مد نظر می باشد،

بررسی فقهی و حقوقی تغییر جنسیت است. با توجه به اینکه قوانین ایران بر اساس فقه امامیه تدوین شده است در بسیاری موارد نتیجه بحث فقهی و حقوقی یکسان است. تغییر جنسیت به عنوان یک پدیده خارجی و نوظهور زمینه ساز پرسش های فراوانی است که درصددیم به آن ها پاسخ دهیم. یکی از این پرسش ها مشروع یا نامشروع بودن خود عمل (جراحی تغییر جنسیت) است. با فرض مثبت بودن پاسخ این سوال، بعد از تغییر جنسیت مسائل بسیاری برای این افراد ایجاد می شود از جمله مسائل مربوط به ازدواج، ارث، سرپرستی و..... که بایستی بررسی شود و رویه خاصی برای آن ایجاد گردد.

2-1 سوالات تحقیق:

سوال اصلی:

با توجه به سکوت قانون گذار آیا تغییر جنسیت وجاهت قانونی دارد یا خیر؟

سوالات فرعی:

1) آیا شخصی که از سلامت کامل جسمی و روانی برخوردار است می تواند تغییر جنسیت به شیوه ی

امروزی دهد؟

2) تغییر جنسیت چه ارتباطی با افراد ختنی دارد؟

3) تغییر جنسیت چه تاثیری بر روی حقوق و تکالیف فرد بعد از انجام عمل جراحی دارد؟

3-1 فرضیه های تحقیق:

فرضیه اصلی:

تغییر جنسیت در زمینه حقوق خانوادگی نظیر ارث، نکاح و مهر و... نیز اثرات متفاوتی می تواند داشته باشد.

فرضیات فرعی:

به نظر می رسد که برای اثبات ادعای افرادی که خواهان تغییر جنسیت هستند باید تایید پزشک یا روان شناس گرفته شود.

با توجه به اینکه مواردی از تغییر جنسیت در ایران وجود دارد پس احتمال شکل گیری رویه قضایی هم امری محتمل است.

تغییر جنسیت در برخی از حقوق اجتماعی و سیاسی تاثیر گذارده و این حقوق را دستخوش تحول می کند.

4-1 اهداف تحقیق:

الف. شناخت دیدگاه های مراجع عظام در خصوص تغییر جنسیت و تطبیق آن با قوانین موضوعه ایران.

ب. معرفی فقه شیعه به عنوان فقهی پویا که به خوبی این بیماری را شناخته و مباحث فقهی و حقوقی آن را مطرح ساخته است.

ج. پاسخ به پرسش های مطرح شده در خصوص تغییر جنسیت و رفع ابهام از آن ها.

د. بررسی تغییر جنسیت در قوانین موضوعه ایران و شرایط قانونی آن.

5-1 ضرورت تحقیق:

با توجه به اینکه ایران جزء کشورهای است بیش ترین تغییر جنسیت را دارد و در این زمینه جایگاه دوم را به خود اختصاص داده است و از آنجا که ایران در رابطه با تغییر جنسیت با خلاء قانونی مواجه می باشد و قانون خاصی در این زمینه به تصویب نرسانده است، لازم است، پیرامون این مسئله تحقیقاتی به عمل آمده و گام مثبتی در جهت رفع ابهامات موجود برداشته شود تا تکالیف فقهی و حقوقی آن ها با توجه به شرایط و وضعیت جدید روشن شود. چرا که شمار

تعداد افرادی که در ایران اقدام به عمل جراحی تغییر جنسیت می نمایند زیاد است. بنابراین ضروری است تا این افراد از حقوق و تکالیف شرعی خود آگاهی داشته باشند. یکی دیگر از علل اهمیت بحث فوق پرسش های فراوانی است که همواره درباره ی تغییر جنسیت مطرح می شود. تقریباً تمام مراجع تقلید معاصر، در رساله جدید خویش، درباره ی تغییر جنسیت اظهار نظر کرده اند. اهمیت دیگر مسئله تغییر جنسیت، آن است که این عمل نه تنها در مورد بیماران جنسی، مانند افراد خنثی انجام می شود، بلکه در مورد افرادی که از نظر ظاهری، سالم اند نیز صورت می پذیرد. آمارهای رو به افزایش تقاضای تغییر جنسیت در ایران ضرورت پرداختن به این موضوع را بیش از پیش مطرح و سوابقی در این زمینه به ذهن متبادر می کند.

1-6 روش تحقیق:

مراجعه به کتابخانه ها و دسترسی به منابع و فیش برداری از منابع - استفاده از سایت های کامپیوتری

1-7 پیشینه تحقیق:

پیشینه بحث تغییر جنسیت ر از دو بعد می توان بررسی نمود؛ بعد پزشکی: توضیح این قسمت در مباحث آینده و در بخش کلیات خواهد آمد.

بعد فقهی و حقوقی: منابع موجود در این زمینه به صورت مقالات، گفت و گوها و نیز استفتائات از مراجع عظام تقلید است. امام خمینی(ره) اولین فقیهی است که درباره ی مباحث فقهی تغییر جنسیت در سال 1343 شمسى اظهار نظر نموده است. نظریات ایشان در جلد دوم تحریرالوسیله و در بخش مسائل مستحدثه وجود دارد. پس از امام خمینی شاگردان ایشان از جمله آیت الله شیخ محمد مومن قمی، آیت الله خرازی، آیت الله احمد مطهری و عده ای دیگر در مقالاتی به بررسی احکام این موضوع پرداخته اند. در حال حاضر حکم جواز صادر شده در نظر اکثر فقها پذیرفته شده است و در تمام استفتائات مراجع عظام

سوال و جواب هایی درباره ی این موضوع وجود دارد. در موضوع تغیر جنسیت دو بحث قابل شناسایی و تفکیک از یکدیگر است. یک بحث به تعیین گروه جنسی افراد خنثی و دوجنسه ها از راه علائم و نشان های غالب یک جنس برمی گردد، بی آنکه عمل جراحی و کار پزشکی بر روی شخص انجام گیرد. پیشینه این موضوع به پیشینه پیدایش نسل انسانی است. تمامی ادیان آسمانی با این پدیده مواجه بوده اند. در شریعت اسلامی نیز گزارش مبسوطی درباره ی این موضوع در نصوص روایی ارائه شده است؛ مانند روایتی که از امام محمد باقر(ع) در تعیین جنسیت خنثای مشکل در زمان حاکمیت امام علی(ع) نقل شده و در ابواب مختلف فقهی چون ارث خنثی، ازدواج، محارم، احکام عبادی و... خنثی از سوی عالمان و فقهای اسلامی در این باره بحث و تحقیق صورت گرفته است.

از جمله متفکران و فقهای شیعی که به موضوع تغیر جنسیت پرداخته و اظهار نظر کرده اند، سید محمد حسین فضل الله، مجتهد و تئوری پرداز لبنانی بود. فضل الله در شمار معدود اندیشه ورزان مسلمانی است که در خارج از ایران، به صورت استدلالی و فقهی به این موضوع پرداخته است. فتوا و ابراز نظر فضل الله مبنی بر روا بودن گونه هایی از تغیر جنسیت، به دلایلی چند، نگاه های بسیاری را به خود معطوف داشت و مجادلات علمی، فقهی و رسانه ای پیرامون این موضوع را برتافت. نخست به دلیل پیشینه مخالفت عالمان مسیحی لبنان و دیگر مسیحیان جهان و نیز فقهای مذهب تسنن با این عمل. دوم، انعکاس و بازتاب نظر فضل الله از طریق ابزارهای فراگیر رسانه ای و اطلاع رسانی امروزی. و سوم، موقعیت فرهنگی و جغرافیایی ویژه لبنان که از آن به چهارراه تلاقی فرهنگ های جهانی یاد می شود و هر دیدگاه و نظری که در آن قلمرو جغرافیایی ابراز گردد، در کوتاه ترین زمان ممکن انعکاس جهانی می یابد.

بحث دوم، تغیر جنسیت افراد یک گروه جنسی به وسیله عمل جراحی است. این بحث در فقه اسلامی پیشینه چندان طولانی ندارد. نخست به دلیل نوآمد بودن ابزار و امکانات پزشکی این فرآیند، دیگر اینکه پس از طرح و پیدایش موضوع تغیر

جنسیت، باز هم در فقه و میان فقهای اهل سنت، در مورد جواز و یا ممنوعیت و آثار آن، بحث مبسوط و فقهی به میان نیامده زیرا فقه سنی در این باره موضع نفی و انکار پیشه کرد پیدا است که نفی و انکار کوتاه ترین راه پایان بخشیدن به مباحث و پرسش های فرعی و پیرامونی یک موضوع است. اما در فقه شیعه و از منظر فقهای شیعی، در کمتر از نیم قرنی که از تاریخ طرح این مسئله می گذرد، پژوهش های درخوری انجام یافته و استفتائات و مقالات متعددی پیرامون آن پدید آمده است.

8-1 مفاهیم و تعاریف

1-8-1 تغییر جنسیت در لغت

واژه ی تغییر جنسیت از دو کلمه «تغییر» و «جنسیت» تشکیل شده است. تغییر در زبان فارسی چیزی را به شکل و حالت دیگری درآوردن، از حالی به حالی برگردانیدن، دیگرگون ساختن و دیگرگونی به کار می رود.¹ در زبان عربی واژه های غَيْرَ، تَغْيِرَ و تَغَايِرَ، به معنای تبدیل شدن از حالتی به حالت دیگر بکار رفته، چنانکه در توضیح آورده اند که: غَيْرَ الشَّيْءِ: حَوْلَهُ و بَدَلًا بِهِ غَيْرَهُ و تَغْيِرًا: تَحْوُلًا و تَبَادُلًا.²

مراد از تغییر هرگونه تبدیل و دگرگونی است که ممکن است وضعیت یا حالت یک شیء را عوض کند به گونه ای که وضعیت جدید با وضعیت سابق از یک جهت یا جهات متعدد دارای تفاوت و گوناگونی باشد. این معنا در زبان فارسی و عربی یکسان است.

حالت و کیفیت جنس، رجولیت یا انوثیت افراد را در زبان فارسی جنسیت می گویند.³ جنس عبارت است از هر نوعی از یک شیء. پس شتر مثلاً جنسی از حیوانات است. از نظر لغوی،

1. دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، زیر نظر دکتر محمد معین و دکتر سید جعفر شهیدی، چاپخانه دانشگاه تهران، جلد 5، 1377، ص 6836.

2. لوئیس معلوف، المنجد فی اللغة، چاپ سی و سوم بیروت: دار المشرق، 1992م. ص 563.

1. دهخدا، همان، ص 7876.

تغییر جنسیت¹ آن است که جنسیت فرد به کلی به جنس مخالف تغییر داده شود² و در اصطلاح، عبارت است از دگرگونی ویژگی های جنس فیزیکی و بیولوژیکی یک فرد با استفاده از عمل جراحی و هورمون درمانی در جهت همانند سازی آن ویژگی ها با جنسیت مخالف³؛ البته در یک مفهوم وسیع تر تغییر جنسیت شامل تغییر جنسیت در حیوانات و یا گیاهان نیز می شود؛ هر چند که به طور معمول این واژه به جراحی و تبدیل قانونی یک مرد به یک زن یا یک زن به یک مرد اشاره دارد⁴. در واقع تغییر جنسیت واژه ای است برای درمان انتقال جنسیت استفاده می شود و در عرف پزشکی این واژه معمولاً فقط اشاره به جراحی اندام تناسلی دارد.

1-8-2 تغییر جنسیت در اصطلاح پزشکی

به نظر می رسد واژه ی «تغییر جنسیت» در اصطلاح پزشکی، با معنای لغوی آن و آن چه که در میان مردم شایع است، تفاوت چندانی نداشته باشد و منظور از آن تبدیل یا اصلاح آلت تناسلی است به گونه ای که جنس زن به مرد و یا برعکس تبدیل گردد، و نیز تبدیل خنثی و یا دوجنسی (هرمافرودیت) به یکی از دو جنس مرد یا زن، به معنای تغییر جنسیت است.

در یک کلام می توان گفت: هرگونه تبدیل، اصلاح و یا تغییر که در جنس فرد به وجود آید، به گونه ای که وضعیت فعلی او از نظر زن یا مرد بودن با حالت سابق او، دارای تفاوت باشد، عنوان «تغییر جنسیت» صادق است. بنابراین، تغییر جنسیت، با «تغییر ژنیتیکی» یا تغییر کروموزوم ها متفاوت است، زیرا در این گونه اعمال، جنسیت فرد تغییر نمی کند، بلکه تغییرات یا اصلاحاتی نسبت به «ژن» یا «کروموزوم» افراد صورت می پذیرد. البته بدیهی است که با تغییر یا اصلاح ژن ها، دگرگونی هایی در رفتار، اخلاق و حالات شخص دید

1. Sex change

2. <http://fa.wikipedia.org/wiki/>

3. The American Heritage Dictionary of the English Fourth Edition 2009-avallable at <http://www.thefreedictionary-com/sex+chan>

4. <http://www-answers.com/topic/sex-change>